

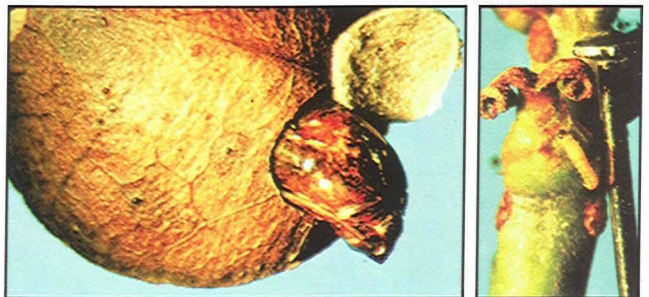
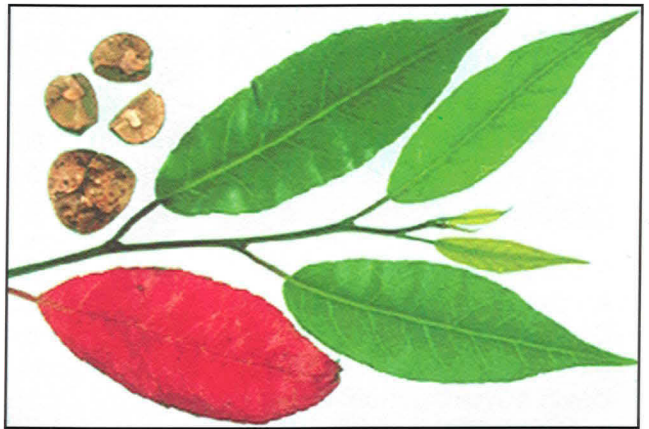
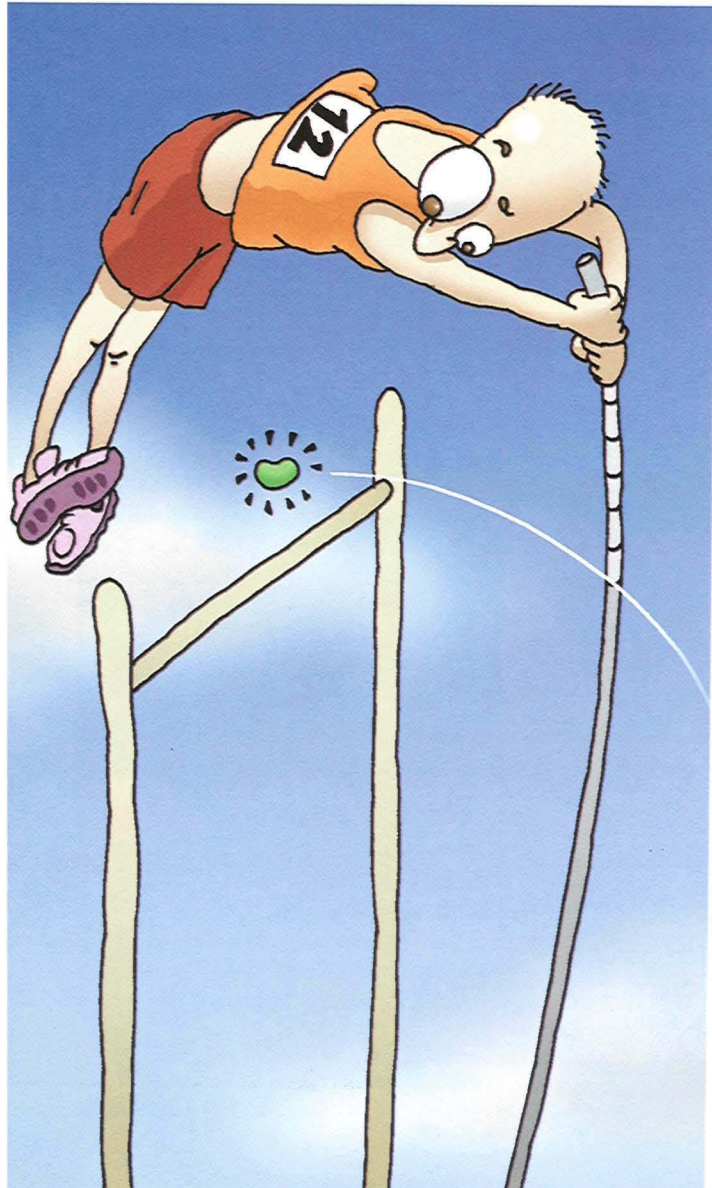
Sıçrayan Fasulyeler

Çocuklar genellikle benzer şeylerden hoşlanırlar. Ancak, onların hoşlandıkları şeyler kimi zaman ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Örneğin, Meksika'da ve ABD'deki bazı bölgelerde çocukların en çok sevdiği şeylerden biri "sıçrayan fasulyeler"dir. Kibrit kutusu gibi küçük bir kutunun içinden gelen tıkırtıları dinlemek, onları sıçrarken izlemek oldukça eğlencelidir.

Sıçrayan fasulyeler gerçekte fasulye değildir. Onlar çölde yaşayan yabani bir çalı türünün, *Sebastiana pavoniana*'nın kuru meyveleridir. Görünüşleri fasulyeye benzediği için onlara sıçrayan fasulye denmektedir. Bu meyveleri eğlenceli yapan yönleriye yorulmaksızın arada bir sıçramaları ve yuvarlanmalarıdır.

Peki, neden böyle sıçrayıp duruyor bu meyveler? Şundan: İçlerinde *Laspeyresia saltitans* adlı bir güve türüne ait larvalar yaşıyor. Meyvenin içine girdikten sonra tohumun içindeki her şeyi yiyen larva, kendini duvardan duvara vuruyor. Bu vuruşlar da meyveyi oradan oraya sıçratıyor.

Larvanın ağırlığı neredeyse bir meyveninkine denktir. Kendi ağırlığındaki

meyvenin içindeyken onu zıplatabilecek enerjiyi nasıl bulduğuydu ayrı bir merak konusudur. Ancak bunun nedenini henüz kimse çözebilmiş değil.

Larva, meyvenin içindeyken tükürük bezlerinden bir salgı salgılıyor. İpek yapısında olan bu salgıyla meyvenin iç yüzeyini kaplıyor. Sonuçta kendine bir koza oluşturuyor.

Sebastiana pavoniana bitkisi ilkbaharda tomurcuklanır. Dişi güveler, yumurtalarını çiçeklerin içine bırakır. Yumurtadan çıkan birkaç milimetre boyundaki henüz olgunlaşmamış larva, çiçeğin dişi organının içine girer ve orada yaşamaya başlar. İçine larva giren bu ham meyveler için yaşam bir anlamda bitmiş sayılır artık. Ancak içine larva yerleşmemiş olan dişi organlar gelişmelerini sürdürebilirler. Ama larva açısından işler yolundadır. O artık rahatça beslenip gelişebileceği bir yerdedir. Yaz sonunda bitkinin meyve kapsülü açılır ve tohumlar çevreye saçılır. İşte sıçrayıp hoplamaların zamanı gelmiştir.

Bazı bilim adamları sıçramaların sıcaklıkla ilişkili olduğunu savunurlar. Ne var ki bu konuda kesin bir sonuca varılmamıştır. Pek çok bilim adamı da bu sıçramaların ardında

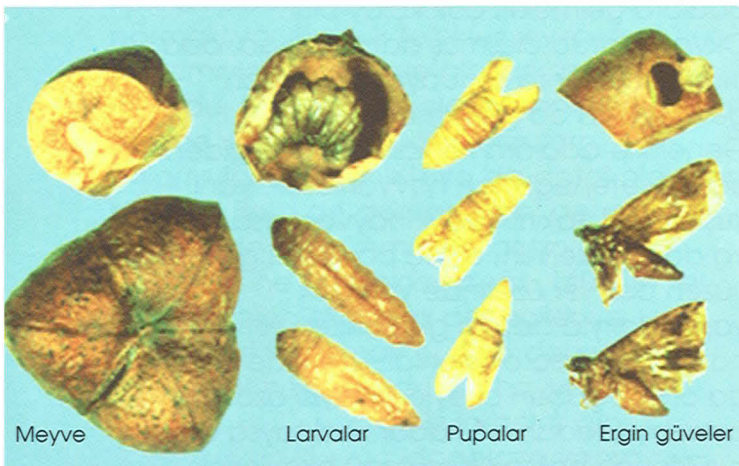

hem kalıtsal hem de fizyolojik etkenlerin olduğunu düşünürler. Kış boyunca meyvenin içindeki larva pupa haline dönüşür.

Bu arada ertesi yılın ilkbaharı gelmiştir. Bu dönem içinde pupa ergin bir güveye dönüşür, meyvenin üzerinde kendine yuvarlak bir delik açarak buradan dışarı çıkar. Dışarı çıkan erkekler ve dişiler çiftleşirler. Bundan sonra dişi, yumurtalarını yeni meyvelerin içine bırakır. Böylece bu ilginç yaşam döngüsü yeniden başlar.

İşte sıçrayan fasulyeler örneğinde olduğu gibi, doğadaki canlılar pek çok yönden birbirleriyle etkileşim ve ilişki içindedirler. Her etkileşimin de canlılar ve doğanın dengesinin korunması açısından özel bir önemi vardır. Doğada karşılaştığımız her şeyi dikkatle inceleyip araştırdığımızda, gerçeklerin altında gizlenen çok özel nedenler bulabiliriz.

Sıçrayan fasulye olarak bilinen meyvelerin ait olduğu çalı türünün yaprakları ilkbaharda ve yazın yeşildir, ancak kışın kırmızı renk alır (üstte solda). Meyveden dışarı çıkmaya çalışan ergin güve kendisine yuvarlak bir kapı açar (altta en solda). Yumurtadan çıkan larva, henüz gelişmeye başlamış olan çiçeğin dişi organının içine girmeye çalışır. Resimdeki topluğne larvanın büyüklüğü hakkında bilgi veriyor (altta solda). Sıçrayan meyveler, içlerinde yaşayan larvalar, larva evresinden sonra gelişen pupalar ve gelişmesini tamamlamış olan ergin güveler birlikte gösteriliyor (üstte).

Zuhal Özer
Resimleme: Yiğit Özgür